Менеджмент

УДК 658.5:332.1:691.32

Волошан Марина Олексіївна
аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університете
міського господарства імені О.М. Бекетова
Voloshan Maryna
Postgraduate Student of the
Department of Management and Public Administration
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: 0009-0006-9449-9659

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ
FORMATION OF AN EFFECTIVE ORGANIZATIONAL MECHANISM FOR MANAGING THE ECONOMIC SECURITY OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Анотація. *Вступ. В умовах сучасного будівельного ринку питання забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності через високу нестабільність ринкового середовища, посилення конкуренції, ускладнення регуляторних вимог та зростаючу вразливість галузі до зовнішніх і внутрішніх загроз. Ефективність системи управління економічною безпекою визначається не лише наявністю сучасних методів та інструментів, але й якістю організаційного механізму, який забезпечує узгодженість управлінських процесів, чіткий розподіл повноважень і відповідальності, а також координацію дій між структурними*

підрозділами підприємства, що сприяє своєчасному реагуванню на ризики та підвищенню стійкості підприємства.

Мета. Метою дослідження є розробка науково-методичних засад формування ефективного організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств, який забезпечує системність, контроль і прийняття обґрунтованих управлінських рішень для підвищення їх економічної стабільності та конкурентоспроможності.

Матеріали і методи. Для досягнення мети дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: логічне та теоретичне узагальнення, аналіз і синтез, порівняльний і дедуктивний методи, морфологічний та табличний аналіз для систематизації результатів. Теоретичною основою роботи стали положення сучасної теорії управління, стратегічного планування, економіки будівельної галузі та економічної безпеки. Інформаційною базою – наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, що досліджують організаційні та економічні механізми підприємств і забезпечення економічної безпеки.

Результати. У статті розроблено науково-методичні засади формування ефективного організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств, який забезпечує системність, контроль і прийняття обґрунтованих управлінських рішень для підвищення їх економічної стабільності та конкурентоспроможності. Встановлено, що у загальній системі управління підприємством організаційний механізм управління економічною безпекою виконує інтегруючу функцію, поєднуючи стратегічні цілі розвитку підприємства з оперативними заходами щодо запобігання, мінімізації та нейтралізації економічних загроз. Розглянуто етапи побудови організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств. Відзначено, що запропонований

організаційний механізм управління економічною безпекою будівельних підприємств ґрунтується на системній взаємодії суб'єктів управління, інструментарію реалізації та процесів прийняття управлінських рішень. Наявність зворотного зв'язку забезпечує адаптацію механізму до змін зовнішнього та внутрішнього середовища й підвищує ефективність управління економічною безпекою підприємства. Проведене дослідження дозволило сформувати організаційний механізм управління економічною безпекою будівельних підприємств, який забезпечує послідовне виконання управлінських функцій: визначення ключових об'єктів безпеки, ідентифікацію загроз і ризиків, оцінку рівня кризовості, прийняття та реалізацію рішень, а також моніторинг і коригування управлінських впливів. Інтеграція сучасних методів, інструментів та ресурсного забезпечення в систему менеджменту сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, розвитку виробничого потенціалу та забезпечує превентивний характер економічної безпеки і стійкість підприємств.

Перспективи. Перспективи подальших досліджень полягають у розвитку методології оцінки ефективності організаційного механізму управління, впровадженні цифрових інструментів моніторингу економічної безпеки, а також адаптації механізму до специфіки різних типів будівельних підприємств та змін ринкових і нормативних умов.

Ключові слова: *формування, ефективний організаційний механізм, управління, економічна безпека, будівельні підприємства.*

Summary. *Introduction. In the current construction market, ensuring economic security has become especially important due to high market instability, increased competition, stricter regulatory requirements, and the growing vulnerability of the industry to external and internal threats. The effectiveness of an economic security management system depends not only on the use of modern methods and tools but also on the quality of the*

organizational mechanism, which ensures the coordination of management processes, a clear distribution of powers and responsibilities, and the alignment of actions among the enterprise's structural units, thereby enabling timely risk response and enhancing the resilience of the enterprise.

Purpose. The aim of the study is to develop a scientific and methodological framework for forming an effective organizational mechanism for managing the economic security of construction enterprises, which ensures systematization, control, and the adoption of well-founded management decisions to enhance their economic stability and competitiveness.

Materials and methods. To achieve the aim of the study, a set of general scientific and specialized methods was used, including logical and theoretical generalization, analysis and synthesis, comparative and deductive methods, as well as morphological and tabular analysis for systematizing the results. The theoretical basis of the work is grounded in modern management theory, strategic planning, construction industry economics, and economic security. The information base consists of scientific works by domestic and foreign authors examining organizational and economic mechanisms of enterprises and the provision of economic security.

Results. The article develops a scientific and methodological framework for forming an effective organizational mechanism for managing the economic security of construction enterprises, which ensures systematization, control, and the adoption of well-founded management decisions to enhance their economic stability and competitiveness. It is established that within the overall enterprise management system, the organizational mechanism for managing economic security performs an integrating function, linking the strategic development goals of the enterprise with operational measures aimed at preventing, minimizing, and neutralizing economic threats. The stages of building the organizational mechanism for managing economic security in construction enterprises are examined.

It is noted that the proposed organizational mechanism is based on the systematic interaction of management entities, implementation tools, and decision-making processes. The presence of feedback ensures the mechanism's adaptation to changes in the external and internal environment and increases the effectiveness of economic security management. The study made it possible to form an organizational mechanism that ensures the sequential execution of management functions: identification of key security objects, threat and risk assessment, evaluation of crisis levels, decision-making and implementation, as well as monitoring and adjustment of management actions. The integration of modern methods, tools, and resource support into the management system contributes to more efficient resource use, the development of production potential, and ensures the preventive nature of economic security and the resilience of enterprises.

Discussion. The prospects for further research lie in the development of methodologies for assessing the effectiveness of the organizational mechanism of management, the implementation of digital tools for monitoring economic security, and the adaptation of the mechanism to the specifics of different types of construction enterprises as well as to changes in market and regulatory conditions.

Key words: *formation, effective organizational mechanism, management, economic security, construction enterprises*

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування будівельних підприємств питання забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності, що зумовлено високим рівнем нестабільності ринкового середовища, зростанням конкуренції, ускладненням регуляторних вимог та підвищенням чутливості галузі до зовнішніх і внутрішніх загроз. Ефективність системи управління економічною безпекою значною мірою визначається не лише наявністю

відповідних інструментів і методів, а й якістю організаційного механізму, який забезпечує узгодженість управлінських процесів, розподіл повноважень і відповідальності, а також координацію дій між структурними підрозділами підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення та управління економічною безпекою підприємств завжди були у центрі уваги багатьох вчених-економістів та практиків. Так, у вітчизняний економічній літературі термін «економічна безпека» вперше використав у 1994 році Г. Пастернак-Таранушенко, визначивши його як стан держави, що гарантує створення та розвиток умов для гідного життя населення, забезпечує перспективний економічний розвиток і зростання добробуту громадян [1, с. 29]. Відтоді поняття «економічна безпека» поступово увійшло до нормативно-правової термінології та посіло помітне місце в політичних і економічних дискусіях. Однак попри це, узгодженого та загальноприйнятого визначення економічної безпеки в економічній науці досі не сформовано [2]. Так у працях Г. Козаченка, В. Пономарьова та О. Ляшенка економічна безпека визначається як стан ефективного використання ресурсів підприємства, що забезпечує стабільність і розвиток [3]. У працях Л. Шемяєвої економічна безпека інтерпретується як здатність підприємства підтримувати стабільність і розвиток через використання внутрішнього потенціалу та ефективне реагування на загрози [4].

Сучасна економічна наука містить низку альтернативних теорій щодо організаційних механізмів управління. Одним із перших підходів до трактування організаційного механізму є ототожнення його з господарським. М. Хорунжий розглядає його як систему економічних, юридичних, політичних і морально-етичних відносин управління, що забезпечує ефективне виробництво, розподіл і споживання [5]. Інший підхід поєднує організаційні та економічні елементи, визначаючи механізм

як сукупність цілей, функцій, методів і засобів для діагностики, прогнозування та контролю стану безпеки і досягнення економічних, соціальних та екологічних результатів Н. Білошкурська [6], Н. Правдюк та А. Ярославський [7].

Важливий методологічний аспект додає В. Габор, який називає організаційний механізм складовою господарського механізму та підкреслює його роль як системи взаємодії форм і методів господарювання, що забезпечують ефективність управління діяльністю підприємства [8].

Разом з тим залишаються не вирішеними питання щодо формування ефективного організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств, здатного забезпечувати послідовну реалізацію управлінських функцій, що включає визначення ключових об'єктів економічної безпеки, ідентифікацію загроз і ризиків, оцінювання рівня кризовості, прийняття та реалізацію управлінських рішень, а також моніторинг результатів і коригування управлінських впливів.

Метою статті є розробка науково-методичних засад формування ефективного організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств, який забезпечує системність, контроль і прийняття обґрунтованих управлінських рішень для підвищення їх економічної стабільності та конкурентоспроможності.

Матеріали і методи. Для реалізації поставленої мети у статті використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: логічного та теоретичного узагальнення для формування концептуальної бази, морфологічного аналізу для уточнення понять та категорій організаційного механізму, аналізу та синтезу для комплексної оцінки управлінських процесів, порівняльного аналізу для зіставлення підходів до формування економічної безпеки, дедуктивного методу для

конкретизації висновків і розробки практичних рекомендацій, а також табличного методу для наочного представлення результатів дослідження.

Теоретико-методологічною основою роботи є сучасні положення теорії управління, стратегічного планування, економіки будівельної галузі та економічної безпеки. Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені теорії управління, організаційним і економічним механізмам підприємств, стратегічному плануванню та забезпеченню економічної безпеки у будівельній сфері.

Виклад основного матеріалу. У загальній системі управління підприємством організаційний механізм управління економічною безпекою виконує інтегруючу функцію, поєднуючи стратегічні цілі розвитку підприємства з оперативними заходами щодо запобігання, мінімізації та нейтралізації економічних загроз. На відміну від фінансових або виробничих механізмів, які орієнтовані на досягнення конкретних функціональних результатів, організаційний механізм створює інституційну та структурну основу функціонування всієї системи економічної безпеки, забезпечуючи узгодженість дій різних підрозділів та управлінських рівнів.

Взаємозв'язок організаційного механізму з фінансовим управлінням проявляється через формування процедур бюджетування, контролю фінансових потоків, управління витратами та інвестиційними ризиками [9].

Тісний зв'язок організаційного механізму управління економічною безпекою з реалізацією будівельних проєктів зумовлений проєктним характером будівельної діяльності, територіальною розосередженістю об'єктів та участю численних суб'єктів. Механізм узгоджує дії підрозділів, служб забезпечення, контролю якості та охорони праці, мінімізуючи операційні ризики, порушення строків і нераціональне використання ресурсів.

У стратегічному вимірі організаційний механізм поєднує довгострокові цілі підприємства з допустимим рівнем економічних ризиків, інтегруючи питання безпеки у стратегічне планування, формування портфеля проєктів, вибір ринків та партнерів. Це дозволяє враховувати потенційні загрози ще на етапі розробки стратегії, а не лише реагувати на них постфактум.

Таким чином, організаційний механізм управління економічною безпекою будівельного підприємства виступає системоутворюючим елементом, який забезпечує цілісність, узгодженість та адаптивність управлінських процесів. Його ефективність безпосередньо впливає на здатність підприємства своєчасно ідентифікувати загрози, мінімізувати їх негативні наслідки та забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі [10].

Формування організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств має здійснюватися з урахуванням галузевої специфіки будівництва, яка суттєво відрізняє дану сферу діяльності від інших секторів економіки. Саме особливості технологічних, виробничих та економічних процесів у будівництві визначають характер загроз економічній безпеці та обумовлюють необхідність застосування спеціалізованих організаційних рішень у системі управління.

Отримані результати дослідження свідчать, що ефективність управління економічною безпекою будівельних підприємств значною мірою залежить від наявності чітко сформованого організаційного механізму. Відсутність системності в організації процесів безпеки знижує здатність підприємства своєчасно реагувати на загрози та мінімізувати їх негативні наслідки.

З огляду на це, побудова організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств доцільно здійснювати поетапно, що дозволяє забезпечити його логічну послідовність, цілісність

та адаптивність до умов функціонування підприємства. З метою систематизації процесу формування організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств логіку його побудови узагальнено в табл.1.

Таблиця 1

Етапи побудови організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств

Етап	Зміст етапу	Основний результат
Діагностика рівня економічної безпеки	Оцінювання фінансового стану, виробничо-технічного потенціалу, кадрового забезпечення; ідентифікація внутрішніх і зовнішніх загроз з урахуванням галузевої специфіки	Інформаційна база про рівень економічної безпеки та перелік ключових загроз
Формування цілей і принципів управління	Визначення стратегічних і тактичних цілей управління економічною безпекою; обґрунтування завдань і принципів функціонування механізму	Система цілей, завдань і принципів управління економічною безпекою
Формування організаційної структури	Визначення суб'єктів управління економічною безпекою; розподіл функцій, повноважень і відповідальності між підрозділами	Організаційна структура управління економічною безпекою
Розроблення інструментарію реалізації	Формування методів, процедур, регламентів, інформаційного та аналітичного забезпечення управління економічною безпекою	Сукупність інструментів реалізації організаційного механізму
Впровадження механізму	Інтеграція організаційного механізму в систему управління підприємством; налагодження взаємодії між структурними підрозділами	Функціонуючий організаційний механізм управління економічною безпекою
Моніторинг і коригування	Оцінювання ефективності функціонування механізму; коригування його елементів відповідно до змін умов діяльності	Підвищення адаптивності та результативності управління економічною безпекою

Джерело: побудовано автором

Отже, реалізація запропонованих етапів формування організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств забезпечує логічну послідовність управлінських дій та створює

передумови для їх практичної реалізації. Це обумовлює доцільність переходу до побудови ефективного організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств, який відображає взаємозв'язки між основними елементами механізму та визначає порядок його функціонування (рис. 1).

Організаційний механізм управління економічною безпекою будівельного підприємства слід розглядати як сукупність взаємопов'язаних і послідовних процесів, які забезпечують комплексний управлінський вплив на всі ключові структурні підрозділи та ресурси підприємства, спрямований на виявлення та нейтралізацію загроз, оптимізацію використання ресурсів і підвищення ефективності його функціонування.

Запропонований організаційний механізм управління економічною безпекою будівельних підприємств ґрунтується на системній взаємодії суб'єктів управління, інструментарію реалізації та процесів прийняття управлінських рішень. Наявність зворотного зв'язку забезпечує адаптацію механізму до змін зовнішнього та внутрішнього середовища й підвищує ефективність управління економічною безпекою підприємства.

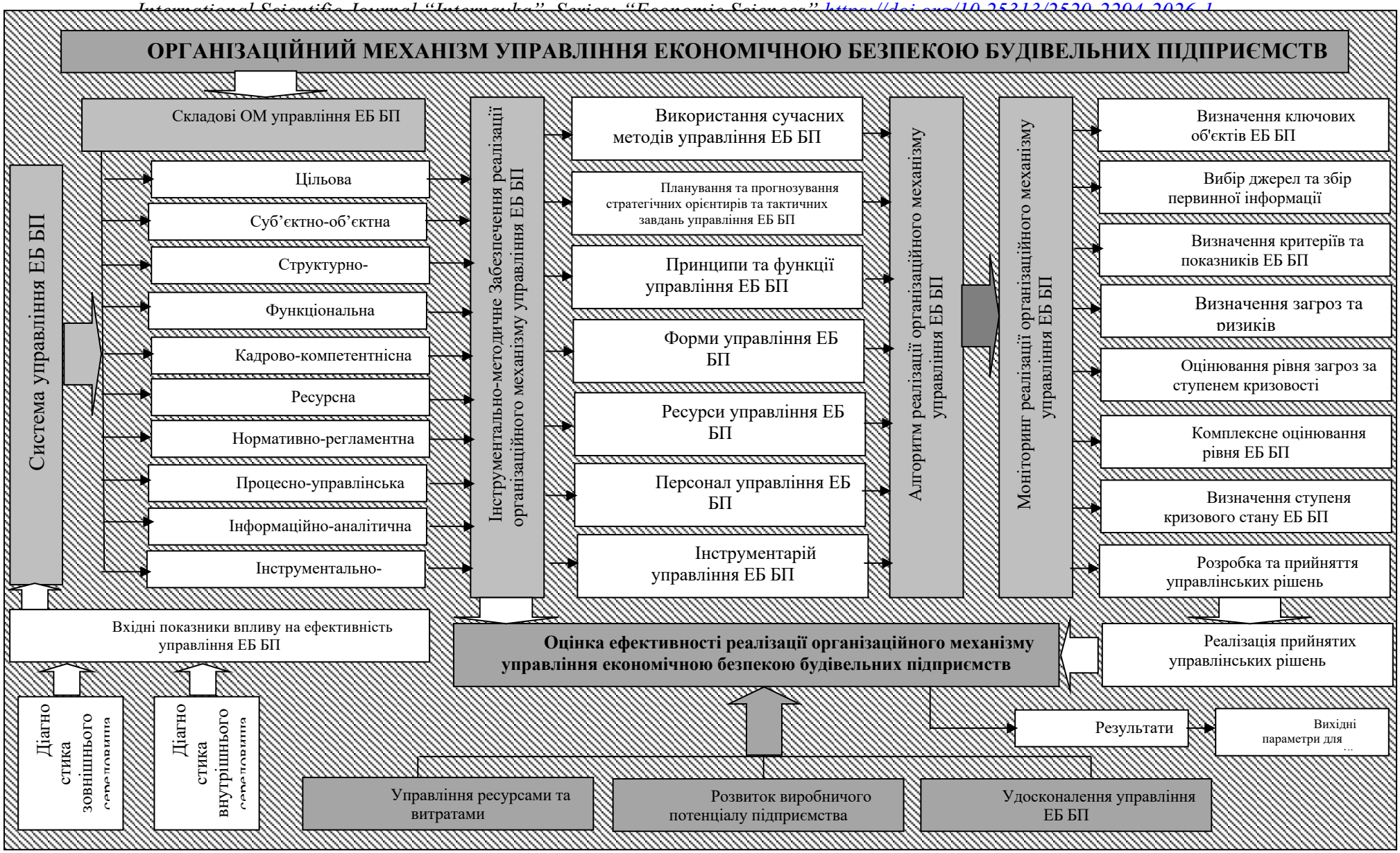

Рис. 1. Організаційний механізм управління економічною безпекою будівельних підприємств

Джерело: розроблено автором

Практична реалізація запропонованого організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств потребує переходу від концептуальних положень до системи конкретних, цілеспрямованих управлінських дій, орієнтованих на нейтралізацію ключових загроз та покращення параметрів окремих складових економічної безпеки. У цьому контексті організаційний механізм виступає не лише як сукупність структурних і регламентних елементів, а як інструмент практичного впливу на економічні процеси, що визначають стійкість функціонування будівельного підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведене дослідження дозволило сформувати організаційний механізм управління економічною безпекою будівельних підприємств, який передбачає послідовне виконання управлінських функцій: визначення ключових об'єктів безпеки, ідентифікацію загроз і ризиків, оцінку рівня кризовості, прийняття та реалізацію рішень, а також моніторинг і коригування управлінських впливів. Інтеграція сучасних методів, інструментів та ресурсного забезпечення в загальну систему менеджменту підприємства сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, розвитку виробничого потенціалу та вдосконаленню управління економічною безпекою, забезпечуючи її превентивний характер і економічну стійкість підприємств.

Перспективи подальших досліджень полягають у розвитку методології оцінки ефективності організаційного механізму управління, впровадженні цифрових інструментів моніторингу економічної безпеки, а також адаптації механізму до специфіки різних типів будівельних підприємств та змін ринкових і нормативних умов.

Література

1. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави : підруч / за ред. проф. Б. Кравченка. К. : Кондор. 2002. 302 с.

2. Ніколаєнко Ю. В., Шишлов Т. А. Організаційно-економічний механізм регулювання економічної безпеки національної економіки. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5279 (дата звернення: 10.01.2026).

3. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.

4. Шемяєва Л. Г. Економічна безпека підприємства: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2014. 327 с.

5. Хорунжий М. Й. Організація агропромислового комплексу : підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 382 с.

6. Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства: принципи побудови, функції, структура. *Економіка та держава*. 2013. № 12. С. 24–29. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2013/7.pdf (дата звернення: 10.01.2026).

7. Правдюк Н. Л., Ярославський А. О. Формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою зернопереробних підприємств. *Економіка, фінанси, управління: Актуальні питання науки та практичної діяльності.* 2019. №8. С. 77–85. URL: https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/23482.pdf (дата звернення: 10.01.2026).

8. Габор В. С. Формування механізму ефективного господарювання сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2012. № 3. С. 101–104.

9. Обертан Д. В. Напрями удосконалення організаційно-

економічного механізму формування еко номічної безпеки управління підприємств. *Наукові записки Української академії друкарства. Серія «Економічні науки».* 2017. № 2. С. 101–113.

10. Сабецька Т. І. Особливості формування органі заційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства. *Бізнес-навігатор.* 2019. Вип. 3-1. С. 118–123. URL: http://surl.li/uoxgvz (дата звернення: 11.01.2026).

References

1. Pasternak-Taranushenko H. A. (2002). *Ekonomichna bezpeka derzhavy* [Economic security of the state]. Kyiv: Kondor, 302 p. [in Ukrainian].

2. Nikolaienko Yu. V., Shyshlov T. A. (2016). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rehuliuvannia ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Organizational and economic mechanism for regulating economic security of the national economy]. *Efektyvna ekonomika*, vol. 11. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5279 [in Ukrainian].

3. Kozachenko H. V., Ponomarov V. P., Liashenko O. M. (2003). *Ekonomichna bezpeka pidpryiemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic security of the enterprise: essence and mechanism of ensuring]. Kyiv: Libra, 280 p. [in Ukrainian].

4. Shemiaieva L. H. (2014). *Ekonomichna bezpeka pidpryiemstva: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Economic security of the enterprise: theory, methodology, practice]. Kyiv: KNEU, 327 p. [in Ukrainian].

5. Khorunzhyi M. Y. (2001). *Orhanizatsiia ahropromyslovoho kompleksu* [Organization of the agro-industrial complex]. Kyiv: KNEU, 382 p. [in Ukrainian].

6. Biloshkurska N. V. (2013). Ekonomiko-orhanizatsiinyi mekhanizm formuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva: pryntsypy pobudovy, funktsii, struktura [Economic and organizational mechanism for forming

enterprise economic security: principles, functions and structure]. *Economy and State*, vol. 12, pp. 24–29. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2013/7.pdf [in Ukrainian].

7. Pravdiuk N. L., Yaroslavskyi A. O. (2019). Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu zernopererobnykh pidpryiemstv [Formation of the organizational and economic mechanism for managing economic security of grain-processing enterprises]. *Economics, Finance, Management: Topical Issues of Science and Practice*, vol. 8, pp. 77–85. Available at: https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/23482.pdf [in Ukrainian].

8. Habor V. S. (2012). Formuvannia mekhanizmu efektyvnoho hospodariuvannia silskohospodarskykh pidpryiemstv [Formation of the mechanism of effective management of agricultural enterprises]. *Innovative Economy*, vol. 3, pp. 101–104 [in Ukrainian].

9. Obertan D. V. (2017). Napriamy udoskonalennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu formuvannia ekonomichnoi bezpeky upravlinnia pidpryiemstv [Directions for improving the organizational and economic mechanism of forming economic security of enterprise management]. *Scientific Notes of the Ukrainian Academy of Printing. Series: Economic Sciences*, vol. 2, pp. 101–113 [in Ukrainian].

10. Sabetska T. I. (2019). Osoblyvosti formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky suchasnoho pidpryiemstva [Features of forming the organizational and economic mechanism for ensuring economic security of a modern enterprise]. *Business Navigator*, vol. 3-1, pp. 118–123 [in Ukrainian].